

UGDYMAS KARJERAI MOKINIAMS, TURINTIEMS SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ

Metodinis leidinys karjeros
specialistams

Ieva Kuginytė-Arlauskienė

Ugdymas karjerai mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių

Metodinio leidinio karjeros specialistams pristatymas

Ieva Kuginytė-Arlauskienė · 2026

Po seminaro galėsite ...

1

Paašškinti požiūrį

Kodėl diagnozė nėra mokinio ateities matas

2

Atpažinti kryptis

Penkios ugdymo karjerai kryptys nuo savęs pažinimo iki perėjimo

3

Pritaikyti veiklas

Kaip pateikti informaciją skirtingoms mokinių grupėms

4

Naudoti priedus

Darbo lapai konsultacijai, išvykai ir pokalbiui su tėvais

Pagrindinė leidinio žinutė

Jžanga

„Ieškokime ne problemų, o potencialo. Matykime ne sunkumus, bet gebėjimus. Ne apribojimus, bet galimus sprendimus.“

Karjeros specialistui svarbiausia ne diagnozės pavadinimas, o konkretus mokinys: kaip jis mokosi, bendrauja, priima informaciją, kas jį motyvuoja ir kokių stiprybių turi.

Klausimas keičiasi:

ne „ko mokinys negali?“, o „kokių sąlygų reikia, kad mokinys galėtų dalyvauti?“

Kam skirtas leidinys

Adresatas ir paskirtis

Kam

Karjeros specialistams bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo įstaigose bei kitiems specialistams, padedantiems mokiniams planuoti mokymosi, profesinį ir gyvenimo kelią.

Tikslas

Padėti suprasti, kaip specialieji ugdymosi poreikiai gali veikti dalyvavimą, sprendimų priėmimą, profesijų pažinimą ir pasirengimą tolesniam keliui.

Ko leidinys nesiekia

Mokyti diagnozuoti sutrikimus ar vertinti jų pobūdį. Dėmesio centre – konkretus mokinis, ne diagnozė.

Karjera plačiai: ne tik profesija ar darbo vieta, bet gyvenimo kelias – gebėjimai, interesai, savarankiškumas, santykiai, dalyvavimas bendruomenėje.

Leidinio struktūra

11 skyrių ir 8 priedai

1–2 sk.

Bendrosios žinios ir ugdymo karjerai pagrindai

3–10 sk.

Aštuonios mokinių grupės: nuo intelekto negalios iki matematikos mokymosi sunkumų

11 sk.

Bendradarbiavimas su tėvais ugdymo karjerai procese

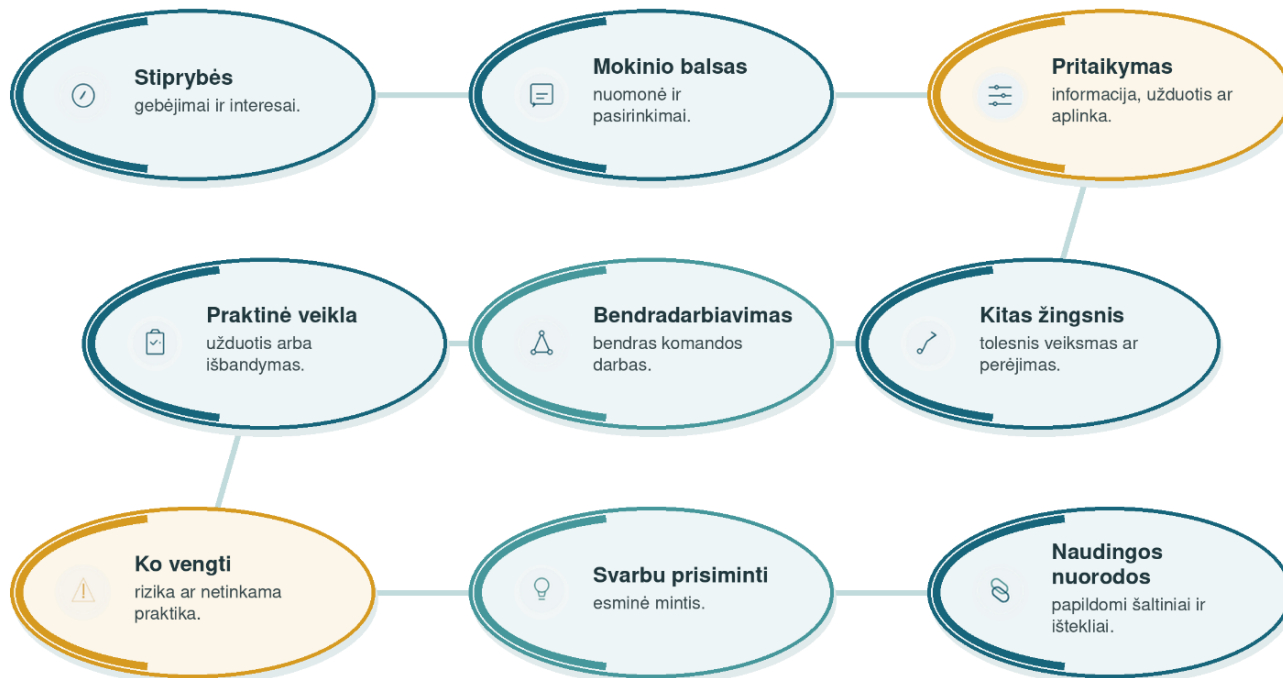
1–8 priedai

Darbo lapai ir šablonai praktiniam darbui

Kiekvieno 3–11 skyriaus pabaigoje: „Ko vengti“ ir „Karjeros specialistui svarbu prisiminti“.

Kaip naudotis leidiniu

Piktogramos ir schemos

Leidinį galima skaityti nuosekliai arba atsirinkti konkrečiai situacijai reikalingas dalis.

Piktograma yra orientyras, o ne atskira instrukcija.

Schemos glaustai parodo sąsajas ir veiksmų seką, bet nepakeičia išsamaus teksto.

DALIS 1

Požiūris: nuo ribojimo prie įgalinimo

Trys požiūriai į negalią

1.5 poskyris

Medicininis

Akcentuoja sutrikimą, diagnozę ar trūkumą. Naudingas suprantant funkcionavimą, bet ugdymui karjerai neturėtų tapti pagrindiniu.

Socialinis

Sunkumai kyla ir dėl nepritaikytos aplinkos, neprieinamos informacijos, stereotipų, žemų lūkesčių ar pagalbos stokos.

Įgalinantis

Klausia ne „ko mokinys negali?“, o „kokių sąlygų reikia, kad mokinys galėtų dalyvauti?“

Pavyzdys: mokinys, turintis judėjimo sutrikimą, gali nedalyvauti profesinio orientavimo išvykoje ne dėl savo gebėjimų, o dėl nepritaikyto transporto ar pastato.

Įtraukties principai

1.6 poskyris

Pagarba orumui

Mokinys – asmuo su teise į ateitį, ne pasyvus sprendimų objektas

Individualizavimas

Pagal konkretų mokinį, ne pagal bendrą sutrikimo aprašymą

Prieinamumas

Lengvai suprantamas tekstas, vaizdai, garsas, gestų kalba, Brailio raštas

Dalyvavimas

Pokalbis, pasirinkimas, išbandymas, reakcija ar refleksija

Stiprybių matymas

Akademines, praktines, socialines, kūrybinės, techninės stiprybės

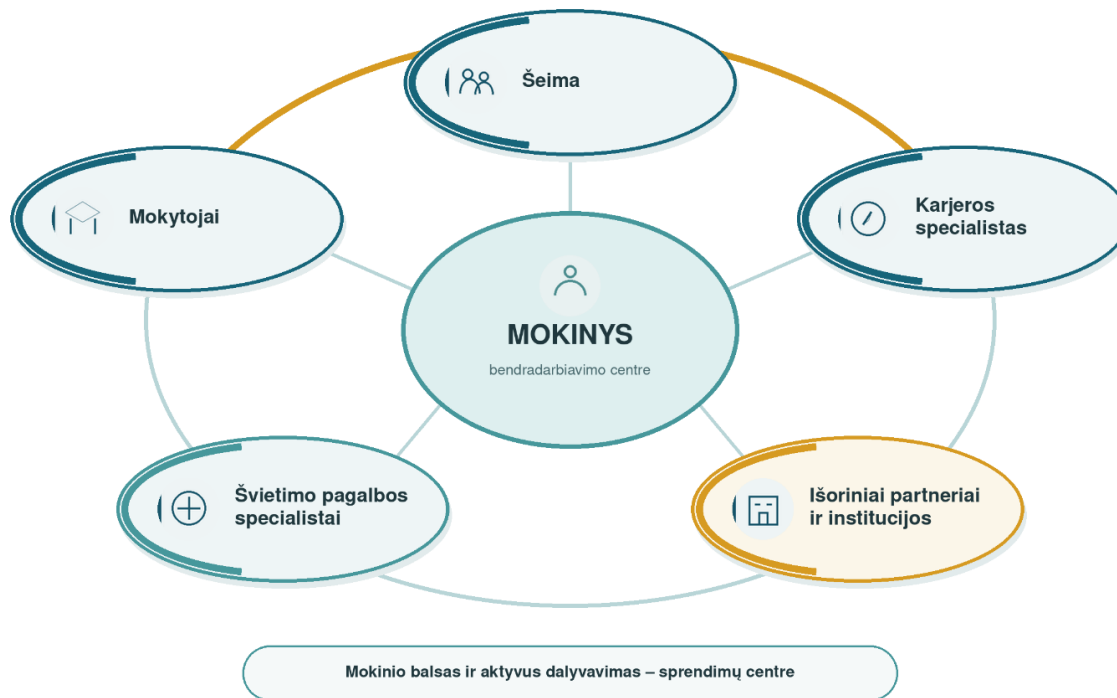
Bendradarbiavimas

Mokinys, šeima, mokytojai, pagalbos specialistai, partneriai

Įtrauktis nereiškia, kad visi dalyvauja vienodai. Ji reiškia, kad kiekvienam sudaromos sąlygos dalyvauti prasmingai ir jam prieinamu būdu.

Komanda aplink mokinį

1.7 poskyris

Mokinys: kas įdomu, kas kelia nerimą, ką norėtų išbandyti

Šeima: kasdienybė, savarankiškumas, emocinės reakcijos

Mokytojai: mokymosi stilius, dalyvavimas klasėje

Pagalbos specialistai: komunikacija, sensorika, judėjimas

Sprendimai dėl mokinio ateities neturėtų būti priimami be jo dalyvavimo.

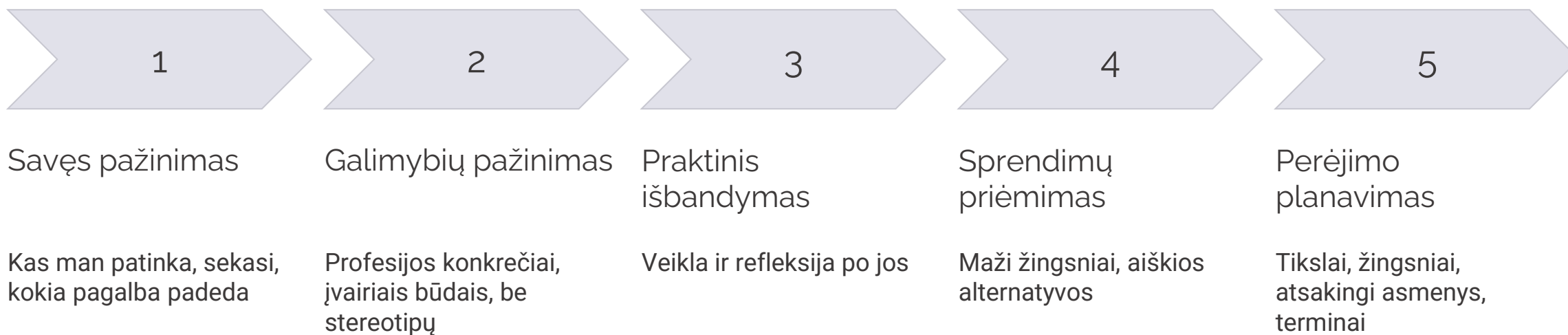
DALIS 2

Ugdymo karjerai procesas

Penkios ugdymo karjerai kryptys

2.2 poskyris

Ugdymas karjerai – ne vienkartinė konsultacija, o nuoseklus procesas.

Ne tik „Kuo nori būti?“

Sprendimų priėmimas · 2.2.4

- Ką norėtum išbandyti pirmiausia?
- Kokia veikla tau atrodo įdomiausia?
- Ko norėtum išmokti?
- Kokios pagalbos tau reikėtų?
- Kas tau kelia nerimą?
- Su kuo norėtum apie tai pasikalbėti?
- **Koks galėtų būti pirmas mažas žingsnis?**

Vengti dviejų kraštutinumų: nepagrįstai riboti pasirinkimus arba kurti nerealistiškus lūkesčius be plano.

Po praktinės veiklos – refleksija

Praktinis išbandymas · 2.2.3

Ką šiandien išbandžiau?

Kas man patiko?

Kas buvo sunku?

Kas man pavyko?

Kokios pagalbos reikėjo?

Ar norėčiau tai bandyti dar kartą?

Ką sužinojau apie save?

Forma pritaikoma mokiniui

- pokalbis
- paveikslėlių pasirinkimas
- trumpas garso įrašas
- stebėjimo lapas, pildomas kartu su mokiniu

Darbo lapas: 4 priedas

Karjeros specialisto vaidmuo

2.3 poskyris

- 1 Informacijos teikėjas
- 2 Proceso organizatorius
- 3 Mokinio stiprybių stebėtojas
- 4 Tarpininkas tarp mokinio ir aplinkos
- 5 Komandos narys
- 6 Savarankiškumo skatintojas

Karjeros specialistas neprivalo vienas žinoti visų atsakymų. Jo stiprybė – gebėjimas telkti komandą.

Atvejis: Domas

Leidinio pavyzdys · 2.4

Situacija

- Devintokas, naudojami neįgaliojo vežimėliu
- Domisi kompiuteriais, mėgsta logines užduotis
- Padeda klasės draugams naudotis programomis
- „Nežinau, ar galėsiu dirbti, nes man sunku judėti.“

Ką darė karjeros specialistas

- Pokalbis apie tai, ką Domas mėgsta ir kada jaučiasi stiprus
- Planas su specialiuoju pedagogu ir klasės vadovu
- IT profesijų vaizdo medžiaga, susitikimas su nuotoliniu programuotoju
- Praktinė užduotis ir refleksija po jos

„Ar aš galėsiu?“ → „Ko man reikia, kad galėčiau?“

DALIS 3

Aštuonios mokinių grupės

Skirtingi poreikiai – skirtingi sprendimai

3–10 skyriai

3 sk.

Intelektu negalia

Konkretu, aišku, praktiška,
kartojama

4 sk.

Regos sutrikimai

Pažinti ne vien rega

5 sk.

Klausos sutrikimai

Sakytinė, rašytinė ir vaizdinė
informacija

6 sk.

Autizmo spektro
sutrikimas

Struktūra, nuspėjamumas,
interesai

7 sk.

ADHD

Aktyvu, trumpa, struktūruota

8 sk.

Judėjimo sutrikimai

Ne „ar gali?“, o „kokių sąlygų
reikia?“

9 sk.

Skaitymo ir rašymo
sutrikimai

Informacija ir refleksija ne tik
raštu

10 sk.

Matematikos sunkumai

Konkretūs profesijos
reikalavimai

Kiekviename skyriuje: poveikis ugdymui karjerai → praktiniai sprendimai → ko vengti → svarbu prisiminti.

Intelekto negalia

3 skyrius

- Ugdymas karjerai turi būti konkretus, aiškus, praktiškas ir kartojamas
- Ne klausti abstrakčiai, kuo mokinys nori būti, o leisti išbandyti veiklas ir atrasti interesus per patirtį
- Informacija – lengvai suprantama kalba, vaizdais, simboliais, realiais objektais

Pagrindinis klausimas: Kokias veiklas šis mokinys gali suprasti, išbandyti ir palaipsniui atlikti vis savarankiškiau?

Regos sutrikimai

4 skyrius

- Profesija pristatoma per garsą, lytėjimą, judesį, kvapą, realius objektus ir aiškų žodinį apibūdinimą
- Svarbu, kaip mokinys priima informaciją: dalinis regėjimas, Brailio raštas, ekrano skaitytuvas, garsas
- Planuoti ir mobilumą, orientaciją, kasdienį savarankiškumą, aplinkos prieinamumą

Pagrindinis klausimas: Kaip padėti mokiniui patirti, pažinti ir suprasti profesiją ne vien rega?

Klausos sutrikimai

5 skyrius

- Pirmiausia išsiaiškinti, kas konkrečiam mokiniui padeda suprasti informaciją
- Derinti sakytinę, rašytinę ir vaizdinę informaciją, prireikus – gestų kalbą
- Tylumas nebūtinai reiškia nesidomėjimą – informacija galėjo būti neprieinama

Pagrindinis klausimas: Kokios komunikacijos sąlygos leis šiam mokiniui suprasti informaciją, išreikšti nuomonę ir dalyvauti?

Autizmo spektro sutrikimas

6 skyrius

- Individualus pažinimas, ne bendros prielaidos apie autizmą
- Aiški struktūra, nuspėjamumas ir išankstinis pasirengimas
- Interesai – karjeros tyrinėjimo pagrindas, net jei atrodo siauri ar neįprasti

Pagrindinis klausimas: Kokios struktūros, aplinkos ir komunikacijos sąlygos padės saugiai tyrinėti profesijų pasaulį?

ADHD

7 skyrius

- Šalia sunkumų – energija, kūrybiškumas, drąsa, socialinis atvirumas, praktinis veiklumas
- Ugdomas karjerai aktyvus, trumpas, struktūruotas, paremtas išbandymu
- Atpažinti sėkmės sąlygas: aiškūs žingsniai, priminimai, judėjimas, grįžtamasis ryšys, pertraukos

Pagrindinis klausimas: Kokios struktūros, veiklos formos ir savireguliacijos priemonės padės paversti energiją stiprybe?

Judėjimo sutrikimai

8 skyrius

- Klausimas ne ar mokinys gali dalyvauti, o kokių sąlygų reikia, kad galėtų
- Iš anksto įvertinti fizinį prieinamumą, transportą, darbo vietą, nuovargį ir pagalbos poreikį
- Mokinys mokosi įvardyti savo poreikius ir dalyvauja aptariant pritaikymus

Pagrindinis klausimas: Kokie aplinkos, priemonių, organizavimo ir pagalbos sprendimai leistų aktyviai dalyvauti?

Skaitymo ir rašymo sutrikimai

9 skyrius

- Sutrikimai apsunkina prieigą prie informacijos, bet neapibrėžia intelekto, interesų ar potencialo
- Informacija: trumpi tekstai, garsas, vaizdas, pokalbis, praktinė veikla, technologijos
- Refleksija – žodžiu, garso įrašu, kortelėmis ar simboliais, ne tik raštu

Pagrindinis klausimas: Kaip pateikti informaciją, kad skaitymo ar rašymo sunkumai neužgožtų gebėjimų ir pasirinkimų?

Matematikos mokymosi sunkumai

10 skyrius

- Sunkumai neturėtų automatiškai riboti ateities pasirinkimų
- Analizuoti konkrečius reikalavimus: pinigai, laikas, matavimas, kiekiai, grafikai, proporcijos
- Praktiškai: realūs daiktai, šablonai, skaičiuotuvas, technologijos, aiškūs žingsniai

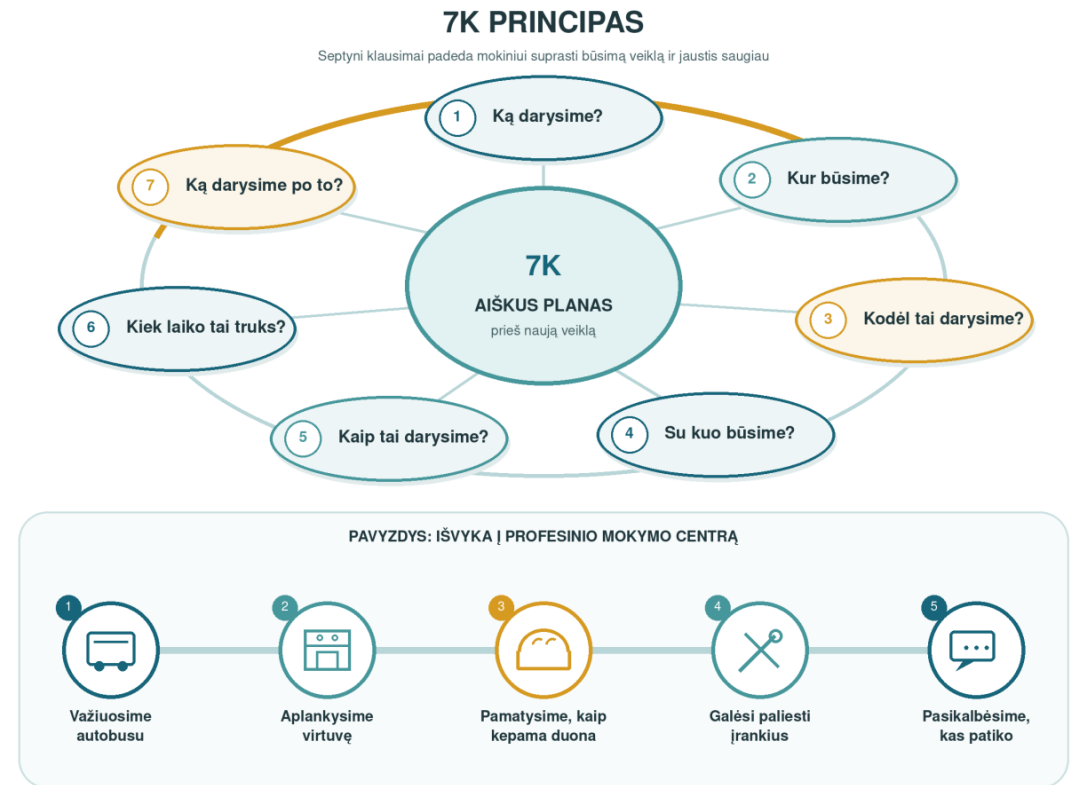
Pagrindinis klausimas: Kokios matematikos situacijos laukia pasirinktoje veikloje ir kokios priemonės padėtų jas įveikti?

Praktinė priemonė: 7K principas

Struktūra ir nuspėjamas · 3.2.2

- 1 Ką darysime?
- 2 Kur būsime?
- 3 Kodėl tai darysime?
- 4 Su kuo būsime?
- 5 Kaip tai darysime?
- 6 Kiek laiko tai truks?
- 7 Ką darysime po to?

DALIS 4

Bendradarbiavimas su tėvais

Tėvai – partneriai, mokinys – sprendimų centre

11 skyrius

Ką žino tėvai

- Kasdienybę, pomėgius ir baimes
- Savarankiškumo lygį ir pagalbos priemones
- Kaip mokinys reaguoja į pokyčius
- Ankstesnes sėkmės ir nesėkmės patirtis

Karjeros specialisto užduotis

- Ne ginčytis ir ne perimti sprendimų kontrolės
- Tėvų nerimą paversti pasirengimo, saugumo ir pagalbos klausimais
- Baigti susitarimu: kas ką daro, iki kada

Ugdymas karjerai neturėtų vykti „apie mokinį be mokinio“ – net kai jam sunku kalbėti, rašyti ar planuoti.

Pokalbio su tėvais struktūra

7 priedas

1

Pokalbio pradžia

Koks šio pokalbio tikslas?

2

Tėvų matymas

Ką pastebite namuose? Kokie lūkesčiai ir nerimai?

3

Mokinio balsas

Ką mokinys sako, rodo ar renkasi?

4

Stiprybės

Kokias stiprybes mato tėvai ir mokykla?

5

Galimi žingsniai

Ką galime išbandyti mažais žingsniais?

6

Susitarimas

Kas už ką atsakingas iki kito susitikimo?

Klaidos, kurios kartojasi

„Ko vengti“ skyriuose

Sprendimai už mokinį

3, 6, 8, 11 sk.

Profesijų atmetimas vien dėl
diagnozės

3, 4, 5, 6, 8, 10 sk.

Mokinys – pasyvus stebėtojas

3, 4, 8 sk.

Informacija tik vienu kanalu

4, 5, 9 sk.

Tylumas ar pasyvumas
laikomas nesidomėjimu

4, 5, 6, 7, 9 sk.

Ilgi abstraktūs pokalbiai be
veiklos

3, 6, 7 sk.

Trumpa „Ko vengti“ atmintinė karjeros specialistui – 8 priedas.

Aštuoni praktiniai įrankiai

Priedai

1 Pasirengimo ugdymo karjerai konsultacijai lapas

2 Profesijos pažinimo kortelė

3 Praktinės veiklos / ekskursijos planas

4 Refleksijos po veiklos lapas mokiniui

5 Mokinio stiprybių žemėlapis

6 Perėjimo plano šablonas

7 Pokalbio su tėvais struktūra

8 „Ko vengti“ trumpa atmintinė

UGDYMAS KARJERAI MOKINIAMS, TURINTIEMS SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ

Metodinis leidinis karjeros
specialistams

Ieva Kuginytė-Arlauskienė

„Kokių sąlygų reikia, kad šis
mokinys galėtų dalyvauti, augti ir
atrasti savo kelią?“

Ačiū už dėmesį

Ieva Kuginytė-Arlauskienė